

Türkiye'de Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi

Emre DALAGAN¹

Özet

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmadığı toplumlarda, başta eğitim olmak üzere toplumun her alanında kadınlar cinsiyetçi ayrılıklarda belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretiminde eğitim, belirleyici bir rol oynamaktadır Eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini aşmak için ise ilk olarak kaliteli bir eğitim anlayışını benimsenmesi gerekmektedir. Türkiye'de eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri konusu, özellikle kız çocuklarının eğitimine odaklanarak çeşitli politika ve programların hayata geçirilmesi gereken bir alan olarak önem taşımaktadır. Bu konuda atılan adımlar, kız çocuklarının okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesi ve temel eğitimden başlayarak eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması hedeflerini içermektedir. Araştırma kapsamında Türkiye'deki kadınların eğitim durumuna ilişkin derinlemesine bir literatür taraması yapılmış bu durumun toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; Türkiye'de kadının eğitim sürecindeki yerine ilişkin elde edilen istatistiksel verilere dayanarak, Türkiye'de kadınların eğitim durumlarının çeşitli sosyo-kültürel ve çevresel faktörlerden kaynaklı olarak erkeklere oranla daha olumsuz seyrettiği tespit edilmiş ve diğer birçok alanda karşılaşılan eşitsizliklerin varlığını sürdürdüğü bilgisine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler ışığında; toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitim ve farkındalık çalışmalarının yapılarak bireylerin, cinsiyetle ilgili ön yargılarının kırılması ve değiştirmesi için kamu kurum ve kuruluşlar aracılığıyla cinsiyet eşitliği konusundaki eğitim verilerek, genç nesiller bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

Başvuru Tarihi

29 Haziran 2024

Onay Tarihi

31 Temmuz 2024

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal cinsiyet,
Toplumsal cinsiyet
eşitsizliği,
Kadın ve eğitim,
Türkiye'de toplumsal
cinsiyet ve eğitim

Makale Türü:

Derleme Makalesi.

Önerilen Atıf:

Dalagan, E. (2024). Türkiye'de eğitim ve toplumsal cinsiyet perspektifi, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 75-88

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ABD, Batman, Türkiye, emredalagan@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-0355-330X>

Education and Gender Perspective in Türkiye

Emre DALAGAN¹

Abstract

In societies where gender equality is not present, women are clearly exposed to sexist discrimination in every area of society, especially in education. Education plays a decisive role in the reproduction of gender inequality. In order to overcome gender inequality in the field of education, it is first necessary to adopt a quality education approach. The issue of gender inequalities in education in Turkey is important as an area where various policies and programs should be implemented, especially focusing on the education of girls. The steps taken in this regard include the development of girls' literacy skills and the increase in girls' schooling rates at every level of education, starting from basic education. Within the scope of the research, an in-depth literature review was conducted on the educational status of women in Turkey, and the aim was to evaluate the effects of this situation on gender. As a result of the research; Based on the statistical data obtained regarding the place of women in the education process in Turkey, it was determined that the educational status of women in Turkey is more negative compared to men due to various socio-cultural and environmental factors, and it was learned that the inequalities encountered in many other areas continue to exist. In the light of the data obtained; It is recommended that young generations be made aware by providing training on gender equality through public institutions and organizations in order to break and change individuals' gender-related prejudices by carrying out education and awareness activities on gender equality.

Submitted

29 June 2024

Accepted

31 July 2024

Keywords:

*Gender,
Gender inequality,
Women and education,
Gender and education
in Türkiye*

Article type:

Review article.

Suggested Citation:

Dalagan, E. (2024). Education and gender perspective in Türkiye, *Siirt Social Researches Journal*, 3(1), 75-88

¹ Master's Student, Batman University, Political Sciences and International Relations., Batman, Türkiye, emredalagan@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-0355-330X>

GİRİŞ

Cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin sosyal olarak inşa edilmiş rollerini ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Kadın ile erkek arasındaki rol ve sorumlulukların farklı oluşu gerek aile gerekse toplumsal ve kültürel öğelerden kaynaklanmaktadır (Chaudhry ve Rahman, 2009: 174). Bu öğeler neticesinde toplum içerisinde kalıplaşan cinsiyet rolleri ortaya çıkmaktadır. Toplumsal düzenin etkinliği altında, kadın ve erkek olmaya yönelik belirlenen cinsiyet rolleri çağlara ve kültürlere göre farklılık gösterse de temel kalıp yargılar bu farklılıklara rağmen toplum içerisinde etkili olmayı sürdürmektedir (Düzel, 2022: 171).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çoğunlukla geleneksel kalıplara, düşüncelere ve normlara dayandığı bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erkekler ve kadınlar arasında adaletsizlik, ayrımcılık ve fırsat eşitsizliği gibi sorunları beraberinde getirerek birçok ülke ve toplumlarda önemli bir gündem maddesi olma özelliği taşımaktadır (Şahin, 2021: 17).

Bireyin toplumsal cinsiyeti aile dinamikleri, kültürel ve sosyal normlar gibi bir dizi etken tarafından belirlenerek eğitim, kariyer ve toplumsal normlardaki değişmeler ile yaşamın her döneminde farklı şekillerde etkilenmektedir. Bireyler, kaynak ayrımı ve kullanımı ile fırsatlara ulaşma gibi hizmetlerin erişim süreçlerinde cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu doğrultuda cinsiyet ayrımcılığının genellikle kadınları erkeklere kıyasla daha olumsuz bir şekilde etkilediğine dikkat çekilmektedir (Kaya, 2013: 1).

Toplumun hemen hemen her katmanında kadınlara erkeler ile aynı oranda yer verilmediği bilinmektedir. Kadın eğitimi alanında yaşadığı sorunlar bu durumun temel nedeni olarak sayılmaktadır. Nitekim tarih boyunca, kadın eğitim ile ilgili yaşadığı sorunlar hemen hemen dünyadaki bütün ülkelerde ilk sıralarda yer almaktadır (Seven ve Engin, 2007: 181).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için eğitim sektöründe nitelikli bir eğitim yaklaşımına sahip olunması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylere adil fırsat, hak ve sorumluluklar tanınması ile mümkün olabilmektedir (Başerer-Berber, 2021: 1220). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, kız ve erkek çocuklarının eğitim sürecinde adil muameleye, eşit fırsatlara ve eğitimin tüm alanlarda fırsat eşitliğine sahip olmalarını ifade etmektedir (UNESCO, 2013).

Eğitimde eşitliğin sağlanması yalnızca eğitim alanındaki haklara odaklanan bir konu olmamakla birlikte, aynı zamanda toplumsal açıdan da cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesinde bir araç niteliği taşımaktadır. Eğitim süreci bireylerin tutumlarını, düşünme şekillerini ve toplumsal değerlerini biçimlendiren bir etken olduğundan dolayı cinsiyet eşitliği de eğitimde temel bir gerekliliği beraberinde getirmektedir (Subrahmanian, 2005: 404). Nitekim araştırma kapsamında, Türkiye'deki kadınların eğitim durumu, ilgili literatür özelinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiş; Türkiye'de kadının eğitim sürecindeki yerini gösteren istatistiksel verilere dayanarak, bu durumun toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

“Cinsiyet” kavramı, tek başına bireyin kadın veya erkek olarak doğduğu fiziksel ve biyolojik özelliklerini ifade eden biyolojik bir temele odaklanırken; “toplumsal cinsiyet” kavramı, bireylerin cinsiyet rollerini, normlarını, beklentilerini ve kültürel değerlerini yansıtan sosyal bir yapıyı temsil etmektedir (Dökmen, 2021: 18). Cinsiyet kavramının bireyin erkek veya kadın olarak genetik, biyolojik ve fizyolojik

özelliklerini yansıtmaması, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin değil, biyolojik farklılığın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Nitekim dünyaya kız veya erkek çocuğu olarak gelmek bireylerin kişisel tercihleri doğrultusunda gerçekleşmemektedir (Saraç, 2013: 27).

Bireylerin biyolojik cinsiyetleriyle başlayan cinsel kimlikleri, sosyal öğrenme, bireysel deneyimler ve toplumsal cinsiyet ile şekillenmektedir. Bu doğrultuda; aile, toplum, kültür ve çevre gibi faktörler, bireyin cinsel kimliğini veya toplumsal cinsiyeti üzerinde etkili olabilmektedir (Bhasin, 2003: 2).

Bir toplum içerisinde tarihsel ve sosyo-kültürel değerleri, kadınlar ve erkekler arasındaki sorumlulukları, beklentileri ve davranışları tanımlayan toplumsal cinsiyet rolleri ortaya çıkmaktadır (Sayer, 2011: 13). Bu bağlamda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri, genellikle kültürel normlar ve değerler tarafından belirlenerek bireylerin cinsiyetlerine göre atfedilen belirli görevleri ve davranışları içermektedir (Giddens, 2008: 505).

Toplumsal cinsiyet rolleri; erkeklerin güç, liderlik, bağımsızlık ve rekabet gibi özelliklerle ilişkilendirildiği davranışlar eril (erkeksi, maskülen), kadınların dayanışma ve duygusal bağ ile bakım ve toplulukla ilgili faaliyetlerle ilişkilendirildiği davranışlar ise dişil (kadımsı, feminen) olarak adlandırılmaktadır (Powell ve Butterfield, 2003: 88). Genellikle çocukluk döneminden itibaren bireylere öğretilen ve toplum içinde kabullenilmiş olan bu roller; toplumdaki topluma ve bireyden bireye farklılık gösterse (Outhwaite, 2008: 787-788) de çoğu kültürde kadınlara annelik, ev işleri ve bakım verme gibi rolleri atfederken, erkeklere genellikle güç gerektiren işler, liderlik ve dışa dönük çeşitli faaliyetler gibi rolleri atfetmektedir (Saraç, 2013: 28).

Ataerkil gelenekler ile aile içi iletişim, beklentiler, rol modeller ve davranışlar bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini oluşturan temel etkenler arasında yer almaktadır (Bingöl, 2014: 108). Ancak, toplumsal cinsiyet rolleri yalnızca aile ve ataerkil geleneklere bağlı olarak değil, diğer sosyal etkenler tarafından da şekillenebilmektedir (Grech, Pace, Mallia ve Cuschieri, 2023: 2). Nitekim okul, arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, kültürel etkileşim gibi diğer sosyal etkenler, bireylerin toplumsal cinsiyet algı ve rollerini etkileyen önemli faktörler arasındadır (Başerer-Berber, 2021: 1217).

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek arasındaki kültürel veya yasal boyutta görülen ayrımcılık ve eşitsizlik durumunu kapsamaktadır (Wharton, 2004: 158). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, genellikle toplumsal, kültürel ve sosyo-ekonomik etkenlerin bir araya gelmesi ile şekillenen ve daha çok gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak ortaya çıkan mevcut toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır (Cuberes ve Teignier, 2013: 260).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yalnızca kadınların değil toplumun ekonomik, kültürel ve siyasi gelişimi üzerinde kritik bir engel teşkil ederek, kadınların ve erkeklerin yaşamları üzerinde olumsuz etkiler bırakan, farklı engellemeler ve ayrımcılık biçimleriyle boy gösteren bir sorun niteliği taşımaktadır. Cinsiyet temelli işbölümü, toplumsal gelişme üzerinde bir engel oluşturarak cinsiyet eşitliğine ulaşmayı zorlaştırabilmektedir. Bu doğrultuda bu eşitsizlikle başa çıkmak ve cinsiyet eşitliğini güçlendirmek için ciddi emek ve çeşitli planlamaların yapılması gerekmektedir. (Üstün, 2011: 11).

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi (2022) tarafından bireylerin toplumsal cinsiyet ve kadın algısı konusunda yapılan bir araştırmada; kadın ve erkeklerden oluşan katılımcıların

toplumsal cinsiyet algısının yıllar içerisinde (2015-2022) giderek eşitlikçi yönde değiştiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Tablo 1.).

Tablo 1. Kadın ve Erkek Eşitliği (Kaynak: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, 2022)

Cinsiyet	Türkiye’de Kadın ve erkekler eşit hak ve imkânlarla sahip midir?	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
		% (Yüzde)							
Kadınlar	<i>Evet</i>	20	21	22	18	17	23	16	11
	<i>Hayır</i>	80	79	78	82	83	77	84	89
Erkekler	<i>Evet</i>	38	29	27	32	30	36	27	22
	<i>Hayır</i>	62	71	73	68	70	64	73	78

Tablo 1’de yer alan veriler ışığında, kadın ve erkeklerin 2015 yılından 2022 yılına kadar “Türkiye’de Kadın ve erkekler eşit hak ve imkânlarla sahip midir?” sorusuna büyük oranda “hayır” cevabını verdikleri ve ilerleyen yıllara rağmen toplanan verilerde gözle görülür bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Son veriler incelendiğinde (2022) ise kadınların %89’unun, erkeklerin ise %78’nin Türkiye’de kadın ve erkeklerin eşit hak ve imkânlarla sahip olmadığı görüşünde oldukları bulgularına ulaşılmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği birçok etkenin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu etkileşim toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşmasında önemli rol oynayan çeşitli faktörleri içermektedir. Bu faktörler; kız çocuklarının eğitime yönelik yatırımın hemen somut bir kazanç getirmemesi algısı, kız çocuklarına karşı ayrımcı tutumlar, hane içindeki sorumlulukların koordinasyonu (Dollar ve Gatti, 1999: 2), yoksulluk (Ak, 2016: 297), geleneksel görüşlerin yaygın olarak benimsenmesi (Yalın vd., 2014: 16-17), şiddetin oluşumu ve cezai eylemler (Başar ve Demirci, 2016: 50), çocuk yaşta evlenme (Sungurtekin, 2013: 2179) ile anne figürünün kız çocuklarına yönelik tutumu (Şanlı ve Öztürk, 2012: 39-40) şeklinde sıralanabilir (Başarer ve Berber, 2021: 1217).

Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadınların göreceli statüsünün genellikle gelişmiş olan ülkelerle kıyaslandığında daha düşük seviyelerde olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen milli gelirdeki artışların, toplumsal cinsiyet eşitliğinde birtakım iyileşmeler sağladığı bilinmektedir (Dollar ve Gatti, 1999: 1).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumun genel gelişimini olumsuz etkileyerek kadınların sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimlerinde çeşitli sosyoekonomik sorunlara yol açmaktadır (Demirgöz-Bal, 2014: 15). Bu eşitsizlik, kadınların öğrenim durumu, iş hayatına katılımı, gelir durumu ve genel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir (Şimşek, 2011: 121). Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, bireylerin haklarının korunması ve toplumun genel refahını artırma yolunda önemli bir yere sahiptir (Demirgöz-Bal, 2014: 15).

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Eğitim, insan kaynaklarının geliştirilmesinde önemli bir araç niteliği taşımaktadır. Nitekim eğitim, evrensel bir insan hakkı olarak fırsatların ve kadınların güçlendirilmesinde önemli bir bileşen kabul edilmektedir (Schultz, 2002: 207). Ayrıca eğitim, kadınların özgürlük rolüne ilişkin önemli bir bakış açısı kazandırmaktadır (Gök, 1993: 185). Bu bakış açısı, eğitimin yalnızca bireyin bilgi ve becerilerini artırmakla kalmayıp toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratma, cinsiyetçi normları sorgulama ve bu normları değiştirme gibi toplumsal değişimlere katkıda bulunabilmede önemli bir araç niteliği taşımaktadır (Tan, 2005: 218).

Kadınların eğitim olanaklarından faydalanmaları, ekonomik katkı, toplumsal, kültürel ve sanatsal gelişim, çocuk eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi bir dizi olumlu etkiyi beraberinde getirerek hem bireysel hem de toplumsal açıdan önem taşımaktadır (Minibaş, 2004: 270).

Eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği ve eşitsizliğinin arkasında yatan etkenler, sosyoekonomik ve politik faktörler ile politik istikrarsızlık, şiddet, ekonomik zorluklar ve yoksulluk, olumsuz kültürel değerler, erken yaşta evlilik ve cinsel taciz gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca eğitim sistemleri içerisinde; müfredatta, öğretim metodolojisinde, öğretme ve öğrenme materyallerinde, okul yönetim sistemlerinde ve genel okul ortamında cinsiyet duyarlılığı eksikliği de eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğine neden olmaktadır (Ombati ve Ombati, 2012: 116).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetçi tutumlar, eğitim hakkının kullanılmasında erişimin kısıtlanması, aile ve toplum baskısı, kaynak eşitsizliği ve okul terki gibi önemli engeller oluşturabilmektedir (Özaydınlık, 2014: 96). Eğitimde cinsiyet eşitsizliği ekonomik büyümeyi doğrudan ve önemli ölçüde etkilemektedir (Chaudhry ve Rahman, 2009: 177).

Feminist hareketler ve geniş kadın hareketleri, eğitimde cinsiyet eşitliği konusunda önemli itici güçler olarak nitelendirilmektedir. Bu hareketler, toplum içerisinde cinsiyet eşitliği bilincinin artırılması ve daha adil bir eğitim sistem ve ortamının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Aydemir, 2019: 20). Özellikle Birleşik Krallık ve Avustralya gibi ülkelerde, 1970 ve 1980'li yıllarda gerçekleşen güçlü feminist hareketler ile kız çocuklarının eğitimde daha fazla fırsata erişmelerini sağlayarak cinsiyet temelli ayrımcılık ile mücadele edilmiş ve eğitimde cinsiyet eşitliğine odaklanılmıştır (Chisholm ve McKinney, 2003: 2).

UNESCO Hayat Boyu Öğrenme Enstitüsü (2023) uluslararası eğitimde toplumsal cinsiyet incelemesinde, kadınların ve erkeklerin eğitime katılım ve öğrenme çıktıları neticesinde eğitimde sunulan fırsatların yetersiz olduğunu ve bu fırsatları eşitlemenin toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından gerekli olduğunu vurgulamaktadır (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2023: 3)

Kadınların eğitim düzeyleri arttıkça aile sağlığı açısından önemli iyileşmeler yaşanmaktadır. Bebek ve çocuk ölüm oranlarının kadının eğitim düzeyi ile ters ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda kadının eğitim düzeyinin artması, gebeliği önleyici tekniklerin kullanımını yaygınlaştırarak ailenin hedeflediği istenen aile büyüklüğüne ulaşmasını sağlamaktadır. Kadının eğitim düzeyinin yüksek seviyelerde olmasının sağladığı bu tür olumlu ilave etkiler yalnızca anne ve ailenin refahını iyileştirmekle kalmayıp, toplumsal refahın yükselmesine de katkı sağlamaktadır (Seven ve Engin, 2007: 180).

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Karşı Alınan Önlemler

Eğitim, insanların bilgiye ulaşmalarına, potansiyellerini gerçekleştirmelerine ve toplumsal katılım sağlamalarına imkân sağlayan önemli bir araç niteliğindedir. Ancak, eğitim sistemi üzerindeki fırsat eşitliği ve belirleyiciliğinde cinsiyet ayrımcılığı ile bölgesel, sosyo-ekonomik, kültürel ve dil farklılıkları gibi toplumsal koşullar da etkili olabilmektedir (Ferreira ve Gignoux, 2010: 8).

Eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yapılacak ilk adım kız ve erkek öğrencilere eşit fırsatların sunulmasıdır. Bu doğrultuda eğitim kurumlarında cinsiyet ayrımcılığına karşı sıfır tolerans anlayışının benimsenmesi ve bu anlayışın da uygulanması gerekmektedir (Subrahmanian, 2005: 404). Eğitimde tam eşitliğin sunulması ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla, eğitim süreçlerinin birçok boyutunun detaylı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, öncelikle erişim, devam ve tamamlamanın desteklendiği yasal dayanakların bulunması ve eğitim içeriğinin toplumsal cinsiyete daha duyarlı konuma gelmesine olanak sağlanarak gerekli önlemler alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Sayılan, 2012: 28).

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermek amacıyla eşit sayıda kız ve erkek çocuklarının okullarda bulunması, toplumsal eşitliği yansıtan eğitim materyallerinin oluşturulması, cinsiyete duyarlı programların geliştirilmesi ve toplumla işbirliği içerisinde olunması gibi kapsamlı ve derinlemesine çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır (Unterhalter ve Aikman, 2007, 27). UNICEF de benzer şekilde eğitimin her aşamasında toplumsal cinsiyete hassasiyet gösteren eğitim ve öğretim programlarının geliştirilmesinin önemliliğini ifade ederek çocuk ve yetişkinlerin değişen toplumsal cinsiyet dinamikleri ve sorumlulukları perspektifinde eğitim materyallerinin, kalıplaşmış cinsiyet rollerinden arındırılması için politikaların oluşturulması gerektiği üzerinde durmaktadır (UNICEF, 2003: 10).

Okullarda geliştirilen müfredat, ders kitapları ve değerlendirme aşamalarında cinsiyet ayrımına neden olmayacak şekilde hassasiyet gösterilmesi, öğrencilere eşit fırsatlar sunmada ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmada kritik bir rol oynamaktadır. Nitekim bu uygulamalar okullarda ve eğitim sistemlerinde cinsiyet eşitliğine ilişkin duyarlılığın artırılmasına yardımcı olabilmektedir (Başerler-Berber, 2021: 1220).

TÜRKİYE'DE EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadının eğitimi konusunun ele alınan ve zaman zaman sürekli tartışılan bir konu olduğu; ancak, bu tartışmalara ve çeşitli girişimlere rağmen, kadın eğitiminde yaşanan sorunların hala devam etmesi güncelliğini korumaktadır. Nitekim esas neden, konuya sadece insani bir bakış açısıyla yaklaşımdan ziyade cinsiyeti hedef alan bir düşüncenin benimsenmesinin etkili olduğu kabul edilmektedir (Seven ve Engin, 2010: 177). Bu kalıplaşmış düşünceye, Atatürk'ün “dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir” perspektifinden bakmanın konuyu “insan olma” bağlamında değerlendirmek ve kadının insanlığın varlık sebebi olarak görmekle mümkün olduğu ifade edilmektedir (Akyüz, 1994: 200).

Eğitim sürecinin toplumsal yapının baskın ideolojisini yeniden oluşturma yöneliminde olduğu ve bu süreç içerisinde de cinsiyet rollerini pekiştirdiği bilinmektedir. Ayrıca kadınların eğitim sürecinde annelik ve kadınlık rollerini merkeze almaya teşvik ederek, işgücünün yeniden üretim alanlarında bulunan meslekleri seçmede yönlendirici olmaktadır. Türkiye'de kadınların kurtuluşunu desteklenmesi, kadınların sosyo-ekonomik ve kültürel yönden daha güçlü olmalarına olanak sağlaması amacıyla başlatılan eğitim sürecinde özellikle örgün eğitim kurumlarının varlığı oldukça önemli kabul edilmektedir (Minibaş, 2004: 277).

21. yüzyıl Türkiye'sinde kadınların eğitim durumlarının erkeklerin gerisinden gitmesinin, dengeli bir aile yapısını ve toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesini, olumsuz yönde etkilediği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda kadınların toplumun her katmanında erkeklerle nazaran eşit oranda yer alamamasının esas nedeninin kadınların eğitimi alanında yaşadığı sorunlar olduğu belirtilmektedir (Seven ve Engin, 2010: 181).

Türkiye'de eğitim hakkı 1876'dan bu yana oluşturulan anayasal düzenlemelerle güvence altına alınmış temel bir hak olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda geçmişten bu yana yürürlüğe konulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ve İlköğretim ve Eğitim Kanunu gibi yasal düzenlemelerle de eğitim hakkına vurgu yapılmaktadır (Terzioğlu 2007: 54).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye toplam nüfusunun, 2022 yılı itibariyle 85 milyon 279 bin 553 kişiye ulaştığı bilinmektedir. Bu veriler ışığında toplam nüfusun %50,1'ini erkeklerin, %49,9'unu ise kadınlar oluşturduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2023).

Ulusal Eğitim İstatistikleri 2022 verilerine (+15) göre 224.542 erkeğin, 1.501.903 kadının ise okuma-yazma bilmediği bulgulanmıştır (TÜİK Merkezi Dağıtım Merkezi, 2023a). Okuma yazma bilmeyenlerin oranı, her iki cinsiyet için genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına, Batı bölgelerinden Doğu bölgelerine, kentsel nüfustan kırsal nüfusa ve doğru gidildikçe artmaktadır. Ancak, bu değişkenlerin her durumda kadınlar üzerindeki etkisi, erkekler üzerindeki etkisinden daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2018: 40).

Türkiye'de 2021-2022 yıllarına ait kadın ve erkeklerin eğitim durumlarına ilişkin istatistiksel veriler ise Tablo 2. de gösterilmektedir.

Tablo 2. Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfusun Dağılım Oranları (Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (2022b). (+25))

Eğitim Düzeyi	Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam (%)
	2022	2022	2022
<i>Okuma yazma bilmeyen</i>	5,7	0,9	3,3
<i>Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen</i>	6,3	1,8	4,1
<i>İlkokul</i>	26,8	17,9	22,4
<i>İlköğretim</i>	8,3	11,0	9,6
<i>Ortaokul ve dengi meslek okulu</i>	11,1	14,6	12,8
<i>Lise ve dengi meslek okulu</i>	18,8	27,1	22,9
<i>Yüksek okul ve Fakülte</i>	18,7	21,9	20,3
<i>Yüksek lisans*</i>	2,5	3,0	2,8

Doktora	0,4	0,5	0,5
Bilinmeyen	1,4	1,2	1,3
Toplam		100.0	

* 5 veya 6 yıllık fakülteler dahil

Tablo 2'de yer alan 2022 yılına ait verilere göre 25 ve üzeri yaştaki nüfusun eğitim durumları incelendiğinde, okur yazar olmayan kadınların oranı (okuma yazma durumu bilinmeyenler hariç) %5,7, erkeklerin ise %0,9'dur. Tabloda yer alan diğer veriler ışığında kadınların yüksek oranda (%26,8) ilköğretim, erkeklerin ise (%27,1) lise ve dengi meslek okulundan mezun olduğu belirtilmektedir.

Millî Eğitim İstatistikleri 2022-2023 yılı verilerine göre okul öncesi eğitimde okula gitme oranının 3-5 yaş aralığındaki kız çocuklarında %51,3 ve erkek çocuklarında %51,4 olmak üzere toplamda %93,8; 4-5 yaş aralığındaki kız çocuklarında %63,5 ve erkek çocuklarında %63,6 olmak üzere toplamda %63,6; 5 yaş grubunda ise kız çocuklarında %84,7 ve erkek çocuklarında %85,2 olmak üzere toplamda %84,9 olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'deki zorunlu eğitim kapsamında yer alan ilköğretim seviyesindeki (6-14 yaş) okullaşma oranlarında kız çocuklarının %93,9, erkek çocuklarının ise %93,9 ve toplamda %93,8 olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bilgilere ek olarak ortaokul seviyesindeki okullaşma oranları incelendiğinde, kız ve erkek çocuklarının okullaşma oranlarının birbirine eşit olduğu (%91,2); ortaöğretim (lise ve dengi) seviyesindeki okullaşma oranlarının ise kız çocuklarında %91,6, erkek çocuklarında %91,8 ve toplamda %91,7 olduğu tespit edilmiştir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2023: 1).

Genel, mesleki ve teknik eğitim sunan okul ve kurumları içeren ortaöğretim kademesindeki okullaşma oranları, son yıllarda istikrarlı bir biçimde yükselmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2023: 20). İstikrarlı biçimde yükselen okullaşma oranları içerisinde kız çocuklarının yoğun olarak; Anadolu Kız Meslek Lisesi ve Kız Teknik ve Meslek Lisesi gibi kız öğrencilerin oluşturduğu okul ve kurumlarda eğitimine devam ettiği bilinmektedir (Özaydınlık, 2014: 101).

Yükseköğretim İstatistikleri verilerine göre 2012-2013 yılındaki toplam okullaşma oranı kadınlarda %38,6, erkeklerde %38,4 ve toplamda %38,5 iken; 2022-2023 yılından bu oranlar kadınlarda %51,2, erkeklerde %41,1 olmak üzere toplamda %46,0 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Kadınlar bakımından okullaşma oranları değerlendirildiğinde ise son 10 yıl içerisinde kadınlardaki okullaşma oranının %12,6 seviyesinde arttığı tespit edilmiştir (Yükseköğretim Kurulu, 2023).

Türkiye'de Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Destekleyen Çalışmalar

Türkiye'de, UNESCO'nun desteklediği "Herkes İçin Eğitim" çerçevesinde, evrensel ilköğretimin sağlanması ve eğitimde cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması amacıyla önemli adımlar atılmaktadır (Gümüş ve Gümüş, 2013: 23). Ayrıca eğitimde cinsiyet eşitliği ve ilköğretimde okullaşma hedefinin maksimum seviyeye ulaştırılması doğrultusunda son yıllarda çeşitli kampanya, girişim ve projeler başlatılmıştır. Bu çabalar, toplumun her kesimine ulaşarak eğitimde cinsiyet ayrımcılığını azaltmak ve ilköğretim seviyesinde eğitime erişimi artırmak amacıyla taşınmaktadır (Gelişli, 2014: 15).

Ülkemizde, eğitimde cinsiyet eşitliği ve ilköğretimdeki okullaşma hedefinin maksimum seviyeye ulaştırılması doğrultusunda son zamanlarda çeşitli kampanya, projeler ve girişimler başlatılmıştır. Özellikle kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve medyanın öncülüğünde gerçekleştirilen projeler ve kampanyaların tamamı, güçlü uygulama örnekleri sergileme özellikleriyle dikkat çekmektedir. Bu

uygulamalar çerçevesinde; “Haydi Kızlar Okula”, “Eğitimime %100 Destek”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Kardelenler”, “Deniz Yıldızı”, “7 Çok Geç”, “Önce Çocuklar, “Çağdaş Türkiye’nin Çağdaş Kızları Projesi”, Anadolu’da Bir Kızım Var Öğretmen Olacak Projesi” ve “Baba Beni Okula Gönder” gibi kampanya ve projelere ek olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından "Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimleri" kapsamında gerçekleştirilen önemli girişimler yer almaktadır (Çameli, 2008: 5).

Türkiye’de, kadınları hedefleyen örgün eğitimin yanı sıra, bilgi, beceri ve meslek kazandırmayı amaçlayan, aynı zamanda bireysel ve toplumsal gelişmeyi destekleyen çeşitli yaygın eğitim etkinliklerinin yoğunluğu ve çeşitliliği dikkat çekmektedir. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nce kadınların okuma-yazma, bilgi, beceri ve meslek edinmelerine yönelik gerçekleştirilen çeşitli etkinliklere ek olarak T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından başlatılan Aile Destek Merkezleri (ADEM) ve Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) gibi projeler ile de kadınların eğitimi desteklenmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2023: 26).

SONUÇ

Eğitim, pek çok alanda kadının ilerlemesi adına önemli bir başlangıç noktasıdır. Ancak, eğitim, kadının toplum içindeki rolü ve iş fırsatları üzerinde belirleyici olan vazgeçilmez faktörlerden biri olmasına rağmen, incelemeler kadının eğitilmiş olmasının sosyal ve kültürel yapı ile üstesinden gelmesi için her vakit yeterli olmadığını göstermektedir. Toplumda hala geleneksel bir kadın imajı ve sosyal baskıların varlığı, eğitilmiş kadınların karşılaştığı zorlukları ortaya koymaktadır (Özgen ve Ufuk, 2001).

Eğitim, kadınlara bilgi ve beceri sağlamanın yanı sıra, çalışma yaşamına katılım imkânı da sunmaktadır. Nitekim bu durum kadınların, kendi çalışma koşullarını şekillendirmelerine, kendine duyduğu güveni pekiştirmelerine, bağımsız karar verebilmelerine ve kendi haklarını koruyabilmelerine olanak sağlamaktadır (Toksöz, Özkazanç ve Poyraz, 2001: 28). Ayrıca kadınlardaki okuma-yazma oranları artması, kadınların çağdışı uygulamalara karşı daha bilinçli bir tavır sergilemelerine ve toplumun çağdaşlaşmasına olanak sağlamaktadır (Dilli, 2006: 73).

Günümüzde dünya ülkelerinin ilerleme düzeyi, o toplumlardaki kadınların eğitim seviyesiyle ölçülmektedir. Eğitim, cinsiyet ayrımı yapılmadan kadın-erkek tüm bireylerin hakkıdır ve eşit erişim imkanlarına sahip olmaları gerekmektedir. Ancak, dünya genelinde eğitim olanaklarından yararlanma konusunda kadınlar ile erkekler arasında hala önemli farklar bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim alanında yaşanan küresel ilerlemelere rağmen, birçok bölgede kadın eğitimi hala ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, eğitim imkanlarından erkeklere göre daha az faydalanmakta ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler sürmektedir (Demiray, 2013: 155).

Araştırma kapsamında, Ulusal Eğitim İstatistikleri (2022) verileri incelendiğinde; Türkiye’deki kadınların 1.501.903’ünün okuma-yazma bilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. 2021-2022 yıllarına ait 25 ve üzeri yaştaki kadınların eğitim durumlarına ilişkin bilgilerde okuma-yazma bilmeyen kadınların oranının %5,7 olduğu tespit edilmiştir. Tamamlanan eğitim düzeyine göre tüm veriler incelendiğinde ise kadınların yüksek oranda ilkökul, düşük oranda doktora mezunu oldukları bilgisine ulaşılmıştır.

Yine araştırma kapsamında, Milli Eğitim İstatistikleri 2022-2023 yılı verilerine göre eğitimde okullaşma oranları incelendiğinde, Türkiye’deki zorunlu eğitim kapsamında yer alan ilkökul seviyesindeki (6-14 yaş) kız çocuklarının okullaşma oranının %93,9 olduğu, ortaokul seviyesindeki kız çocuklarının okullaşma oranının %91,2) ve son olarak ortaöğretim (lise ve dengi) seviyesindeki kız çocuklarının

okullaşma oranlarının %91,6 olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca yüksek öğretimde okullaşma oranlarına ilişkin bilgilere göre 2022-2023 yılında kadınlardaki okullaşma oranının %51.2 seviyesinde olduğu bulgulanmıştır.

Kadınlardaki okuryazarlık oranlarının düşüklüğünün başlıca sebepleri arasında küçük yaşta evlilik, kız çocuklarının okumasına değer verilmemesi veya okumanın bir getirisi olmadığına inanılması, negatif geleneksel önyargılar, ailede kız çocuklarına annelik görevine yardımcı olarak bakılması ve bu kız çocuklarının 10-11 yaşlarının ardından okuldan alınması gibi nedenler yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de toplumsal cinsiyet özelinde bu faktörlerin ele alınması, eğitimde cinsiyet eşitsizliği ile mücadele edilmesi için önemli bir adım niteliği taşımaktadır. Kadınların eğitim sorunlarına çözüm bulma çabalarında sadece kadınların değil, toplumun tüm kesimlerinin katılımı ve desteği gereklidir. Ayrıca medyanın kadınların aile içinde ve toplumsal yaşamda karşılaştıkları cinsiyetçi tutumları güçlendirebileceği göz önüne alındığında, medya kuruluşları, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen, çeşitliliği yansıtan ve cinsiyetçilikle mücadele eden içerikler üretmeye odaklanmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği için yapılan çalışmalar, geniş bir perspektiften ele alınmalı ve cinsiyet temelli ayrımcılığı engelleyici politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda toplumda bu konuda farkındalık oluşturmak ve eğitimde cinsiyet eşitliğini teşvik etmek, kadınların eğitimine daha fazla destek sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2016). Toplumsal bir olgu olarak yoksulluk. *Akademik Bakış Dergisi*, 54, 296-306.
- Akyüz, Y. (1994). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 1993'e)*. Kültür Koleji Yayınları
- Aydemir, S. (2019). Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı medya okuryazarlığı eğitiminin öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarına etkisi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Başar, F. ve Demirci, N. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(2), 41-52.
- Başerer-Berber, Z. B. (2021). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderme yolları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1215-1223.
- Bhasin, K. (2003). Toplumsal cinsiyet "Bize yüklenen roller". (Çeviren: K. Ay.). Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>.
- Chaudhry, I. S. ve Rahman, S. (2009). The impact of gender inequality in education on rural poverty in Pakistan: An empirical analysis. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 15(1), 174-188.
- Chisholm, L. ve McKinney, C. (2003). Reforms, innovations and approaches used to work with teachers to use them as change agents and facilitators of gender equality in 223 different countries: Strengths and limitations. *EFA Global Monitoring Report 2003/4, The Leap to Equality*.
- Cuberes, D. ve Teignier, M. (2014). Gender inequality and economic growth: A critical review. *Journal of International Development*, 26(2), 260-276.

- Çameli, T. (2008). Kız çocukların ilköğretime erişiminde Türkiye’den örnekler. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Demiray, E. (2013). Uzaktan eğitim ve kadın eğitiminde uzaktan eğitimin önemi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 2(2), 155-168.
- Demirgöz-Bal, M. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 1(1), 15-28.
- Dilli, C. (2006). Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri (Şırnak ili örneği) [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Dollar, D. ve Gatti, R. (1999). Gender inequality, income, and growth: are good times good for women? (Vol. 1). Washington, DC: Development Research Group, The World Bank.
- Dökmen, Z. Y. (2021). Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar. Remzi Kitabevi.
- Düzel, Ö. Ü. B. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim. O. Tire ve E. Dikici (Ed.). Toplumsal cinsiyet ve sosyoloji (171-183). Eğitim Yayınevi.
- Ferreira, F. H. G. ve Gignoux, J. (2010). Eğitimde fırsat eşitsizliği: Türkiye örneği. DPT-Dünya Bankası Çalışma raporu. <http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEYINTURKISH/147254-1269017398324/22764932/EgitimdeFirsatEsitsizligi.pdf>.
- Gelişli T. (2014). Türkiye’de kadın eğitiminin bugünkü durumu. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 40, 1-20.
- Giddens, A. (2008). Sosyoloji. Kırmızı Yayınları.
- Gök, F. (1993). Türkiye’de eğitim ve kadınlar. Ş. Tekeli (Ed.). 1980’ler Türkiye’sinde kadın bakış açısından kadınlar (161-177). İletişim Yayınları.
- Grech, E., Pace, A., Mallia, T. A. ve Cuschieri, S. (2023). Gender inequality and sexual harassment: A reality in medical school in 2022?—a Malta single-centre study. Ethics, Medicine and Public Health, 27, 100888, 1-9.
- Gümüş, S. ve Gümüş, E. (2013). Achieving gender parity in primary school education in Türkiye via the campaign called “Haydi Kızlar Okula” (Girls, Let’s Go to School. Education, 38(167), 19-26.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2018). Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı 2018-2023. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/faaliyetler/projelerimiz/>.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2023). Türkiye’de kadın. <https://www.aile.gov.tr/media/142379/turkiye-de-kadin-temmuz-23.pdf>.
- Kaya, Ç. N. (2013). Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim. <http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP>.
- Minibaş, T. (2004). İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği, Yaşam boyu eğitim, yetişkin eğitimi ve öncelikle kadının eğitimi engeller ve çözüm önerileri. Beta Basım Yayım.
- Ombati, V. ve Ombati, M. (2012). Gender inequality in education in Sub-Saharan Africa. JWEE, (3-4), 114-136.
- Outhwaite, W. (2008). Modern toplumsal düşünce sözlüğü. İletişim Yayınları.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, (33), 93-112.

- Özgen, Ö. ve Ufuk, H. (2000). Kırsal kesimde kadın eğitimi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları.
- Powell, G. N. ve Butterfield, D. A. (2003). Gender, gender identity, and aspirations to top management. *Women in Management Review*, 18, 1/2, 88 – 96.
- Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Ed.). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları (27-32)*. Atılım Üniversitesi Yayınları
- Sayer, (2011). Toplumsal cinsiyet eşitliğine erkeklerin katılımı [Uzmanlık Tezi]. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://www.aile.gov.tr/media/2533/handansayer.pdf>.
- Sayılan, F. (2012). Toplumsal cinsiyet ve eğitim. Dipnot Yayınları.
- Schultz, T. P. (2002). Why governments should invest more to educate girls. *World development*, 30(2), 207-225.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2010). Türkiye’de kadının eğitimi alanındaki eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 177-188.
- Subrahmanian, R. (2005). Eğitimde cinsiyet eşitliği: Tanımlar ve ölçümler. *Uluslararası Eğitim Gelişimi Dergisi*, 25 (4), 395-407.
- Sungurtekin Özkan, M. (2013). Erken yaşta evliliklerin önlenmesi konusunda yargının üstlenebileceği rol. *Journal of Yaşar University*, 8, 2177-2189.
- Şahin, S. (2021). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın eğitim yöneticilerinin karşılaştıkları sorunlar: Fenomenolojik araştırma [Yüksek Lisans Tezi], Akdeniz Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 31-48.
- Şimşek, H. (2011). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın üreme sağlığına etkisi: Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(2), 119-126.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, (2023). Milli Eğitim İstatistikleri 2022-2023. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2022_2023.pdf.
- Tan, M. (2005). Yaşam boyu öğrenme ve toplumsal cinsiyet boyutunda kimi içermeleri.1.Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyum Bildirileri ve Tartışmalar, Pegem A Yayınları.
- Terzioğlu S. (2007). Uluslararası hukukta azınlıklar ve anadilde eğitim hakkı. Alp Yayınevi.
- Toksöz, G., Özkazanç, A. ve Poyraz, B. (2001). Kadınlar, kalkınma ve sosyal adalet. Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, (2022). Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadın algısı araştırması 2022. <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2022-5.pdf>.
- TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (2023a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2022-49685&dil=1>.
- TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (2023b). Ulusal Eğitim İstatistikleri 2022. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>.
- TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (2023c). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2022. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>.

- UNESCO (2013). Gender equality in education: Education sector technical notes. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000222121>.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning (2023). International review of education. Journal of lifelong learning, 69, 1-2. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386188>.
- UNICEF (2003). Eğitimin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi: Türkiye raporu. https://www.unicef.org/turkiye/media/2496/file/TURmedia_Egitimin%20Toplumsal%20Cinsiyet%20Acisindan%20Incelenmesi%202003.pdf.pdf.
- Unterhalter, E. ve Aikman, S. (2007). Practising gender equality in education. Oxfam.
- Üstün, İ. (2011). Toplumsal cinsiyet eşitliği hesaba katabiliyor muyuz? Uzerler Matbaacılık.
- Wharton, A. S. (2004). Gender inequality. Handbook of social problems: A Comparative international perspective, 156-170.
- Yalın, A., Levent, B., Eroğlu, Ç. Y., Cerrah, N. ve Sundur, Y. T. (2005). Haydi Kızlar Okula. MEB Yayınları.
- Yükseköğretim Kurulu, (2023). 2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr/>.